

az írás memento és imagináció

Melankólia barátnőnk

RAKUSA, Ilma

Lassabban!
(Fűrjes Gabriella ford.)(Nádas Péter utószavával)
Jelenkor, 2010

Rengteteg tenger

(Kurdí Imre ford.)
Magvető, 2011

„Természet

(Semittévés),
(Schein Gábor ford.)

Vigília, 2009. 6.

„Jim”

„Legyen úgy”
(Kukorelly Endre ford.)Magyar Lettre
Internationale, 15

„Ada, Ady”

Magyar Lettre
Internationale, 20

„Hat kilencsoros”

Magyar Lettre
Internationale, 22

„A tengerre nyíló

ajtó”
(Dózsai Mónika ford.)Magyar Lettre
Internationale, 24

„Nevermore”

(Eörsi István ford.)
Magyar Lettre
Internationale, 43

„Vágy” (dramolett)

(Hajós Gabriella ford.)
Magyar Lettre
Internationale, 59

„Olvasás (Szerelem)”

Magyar Lettre
Internationale, 71

Aligha véletlen, hogy könyvtárban a melankóliával foglalkozó művekből több tucat található, végtére is „A magány motívuma az orosz irodalomban” témából doktoráltam. Erre mindennek előtt a Puskin-kortárs Jevgenyij Abramovics Baratszkij műveivel való találkozás indított, akinek komor csillaga látomásgazdag költeményeket diktált. „Ha egy csillag pályájáról kivetve, / Mint éjszaka eltévedt vándor, / Vakon rohan a végtelenbe – / Helyén csakhamar más világ! / A Földnek nem fáj, meg semmit se hall; / A világ füléig el nem hatol / A kiáltás, ahogy árván zuhan. / A tág éter sértetlen régióiból / Újszülött fényel bátyja fölragyog, / S befogadta az ég már az új csillagot...” (Az ősz; 1836/37)

Baratszkij, alkatát tekintve La Rochefoucauld és Schopenhauer ötvözte, foglalkozására és elhivatottságára nézve mindazonáltal izzig-vérig költő, értője volt az értelem és a szív, az ideál és a valóság dialektikájának, s főként: tudott az emberi létezésnek az Univerzum „végtelen tereihez” viszonyított aprócska voltáról és mulandóságáról. A benne élő romantikus nem adta alább a halhatatlanságnál, tisztán látó gondolkodó énje farkasszemet nézett a közönyös világ kijózanító realitásával. Hogy ez a kettősség, sőt ellentét – ahelyett hogy mélyseges rezignáció nyelte volna el – nagy versekre ihlette, vigasz lehetett a melankolikus számára. Mert – semmi kétség – tetőtől talpig melankolikus volt.

A melankóliának szentelt könyvtáram lényegében így néz ki: ott áll Robert Burtontól *A melankólia anatómiája*, mellette Ishaq Ibn 'Imran *Értekezés a melankóliáról* című műve, Erwin Panofsky (Raymond Klibanyskyval és Fritz Saxlal közösen írt) alapvető munkája, a *Szaturusz és a melankólia*, Jean Starobinski *Melankólia a tükörben* című, Julia Kristeva *Fekete Nap. Depresszió és melankólia* című, Ludger Heibrink *Varázstalanított idő. A modernség melankolikus szelíme* című művének szomszédja Wolf Lepenies *Melankólia és társadalom* című könyve, mellette Földényi László *Melankólia* című opus magna, amely olyan akribikus rendszerességgel járja körül illetve bontja ki tárgyát, hogy az olvasónak semmiféle hiányérzete nem lehet. Földényi az értekezés művészetének minden szabálya szerint vizsgálat tárgyává teszi a melankóliát: fogalmilag, történetileg, akárcsak orvosi és filozófiai szempontból. Kitér Hippokratész temperamentum- és testnedv-tanára (Humorallehre – amely szerint a melankóliát a „fekete epe” okozza), utánajár a kérdésnek, miért hatalmasodik el a melankólia előszeretettel rendkívüli embereken, megvizsgálja a szaturuszi ember kapcsolatát a művészettel, a szerelemmel és a halállal, tisztázza viszonyát a

hajléktalansághoz, az ambivalenciához, a búskomorsághoz és az ürességhez. A melankólia különböző fajtáit ismerhetjük meg: a nosztalgikus, az eksztatikus, a rettegő és a destruktív melankóliát, s képet alkothatunk a különböző okokról, úgy mint a veszteségérzéről, a hiányról, a vágyakozásról, az elidegenedésről. A koronatanúk között az egyházatyák mellett olyanokkal találkozunk, mint Novalis, Kleist, Caspar David Friedrich és Shakespeare Hamletje. S természetesen szó esik a melankólia veszélyeiről és lehetséges gyógyíthatóságáról is. A melankolikus ugyanis nem annyira a gyásztól, mint inkább az értelemvesztéstől szenved. Ahol azonban nem sejlik fel értelem, ott a fenyegető Semmi tátong.

Ezt Nádas Péter Melankólia című esszéjében éleslátóan ragadta és fogalmazta meg:

„A mélabú emlékezés. Ha volt vihar, akkor lesz vihar. Ha apály van, akkor lesz dagály. A mélabús ember nem arra figyel, ami éppen van, hanem annak eljövételére várakozik, ami éppen nincsen. Elméjével a kiszámíthatóba kapaszkodik, bár a kiszámíthatatlanra való emlékezés már léket ütött a józan észbe vetett bizodalmán; attól fél, ami nincsen, s ezért annak az eljövételétől is szorong, amire vár. [...] Nincsen értelme se annak, hogy várják, se annak, hogy ne várják. A mélabús ember így kerül kívül azon, amiben benne van. Így válik számára hiábavalóvá, ami valamire való lehetne.”

Az elemzés akkurátus, nem vesz tudomást azonban arról, hogy a melankolikus – ellentétben a depresszióssal – képes (például a művészetben vagy a vallásban) egy „magasabb” értelmet elismerni, s önnön helyzetéből kinyerni valami pozitívát is. A melankólia egy másik magyar szakértője (E. M. Cioran szerint a magyarok predisponáltak a mélabúra), Hamvas Béla „A kései művek melankóliája” című esszéjében, már-már himnikus átéléssel, így fejezi ezt ki:

„A melankólia nem kedély dolga, nem érzelem, nem lelkiállapot, nem betegség. A melankólia a mulandóság végső állomása, az élet utolsó, legeslegutolsó csepp méze. Ez a végső gyönyörűség és a legvégső tudás. Ez az édes szomorúság az élet utolsó csábítása, és az ember utolsó elragadtatása, ez az utolsó bizonyosság és az utolsó veszély. A közértelem számára idegenszerű és félelmetes, a tudomány számára patológ, a művészet számára szakrális csoda. De mindegyik számára elérhetetlen. A melankóliának saját nyelve van, minden nyelv között a legkifinomultabb, saját festészete és zenéje, minden festészet és zene között a legmegfestetlenebb és legmegírhatatlanabb. Saját látomásai vannak, saját álmai, megrázkódtatásai, saját magánya, tanácstalansága, félelme, titka, bizalma,

saját sebe és öröme és kudarca. Az egész élet az utolsó csepp mézbe mártva. Az ember tudja, hogy nincs több, ez az utolsó. Ez a holtbiztos tudat, hogy az utolsó, ez a melankólia.”

Paradox voltában varázslatos definíció; mélyenszántó és egyben vigasztaló is.

Mélabú, vágyakozás, szelíd gyász

Saját melankóliám a mélabú, a vágyakozás és valami meghatározhatatlan, szelíd gyász között oszcillál. Amihez nincs köze, az a tompaság vagy a csömör, amelyet a franciák ennui-nek hívnak. Nem, életunt a legkevésbé sem vagyok, csak néha olyan érzésem van, mintha látnám előttem elvonulni, mellettem elhőmpölyögni az életet, anélkül, hogy részt vennék benne. Sajátos érzés e néző-szerep betöltőjének lenni: az érzékelés luciditása ugyanolyan fájdalmas, mint a jelen(-nem-)lét passzivitása. Kimaradsz belőle, súgja bennem valami, s miközben ezen töprengsz, múlik az idő, az ajándékba kapott egyetlen életed ideje.

„Több tengert” (Mehr Meer) című könyvemben több olyan jelenet is van, amelyek ezt az érzést közvetítik. Például ez a vonatút:

„Az ablakok mocskosak, hideg füst reked a kupékba. A pisllakoló fény hol kihuny, hol kigyullad újra, ahogy a kedve tartja. Odakint elfutó mezők, sovány, fehér, legegésző tehének. Gazdátlan kutya sántikál ki a faluból. És amikor váratlanul megáll a vonat, egyszerre csak egész seregnyi cigánygyerek bukkan fel a tölcsér mellett: zajosan gesztikulálnak, a földbarna arcukon nevetés. Utólér bennünket a búcsúzás, még mielőtt visszaintegethetnék. Megyünk tovább, egyre tovább, a talpfák ritmusára. És milyen furcsa is ez az »egyre tovább«: akkor sem a megérkezés a célja, ha nem éri be önmagával, akkor is búcsúzások szakadatlan láncolata. Az a parasztasszony a vizesvödörrel, térdig a zöldségágyásban – máris elhagytuk. Az a lobogó sörényű csikó – máris elhagytuk. Az a hatalmas sisakos templomtorony – máris elhagytuk. Az a libbenő füstoszlop, amott, a düledező deszkaviszkó kéménye fölött – máris elhagytuk. Elhagytuk azt a fiatal párt is: kézenfogva álldogáltak, vártak türelmesen a sorompó mögött. Elhagytuk a nyírfaerdő mélyén fölcillanó tavat. Nézelődöm, olvasom a magyar, a szlovák, a litván nyelvű feliratokat. Időről időre más-más nyelven szólnak hozzám a kalauzok is. Ha pedig már eleget nézelődtem, ha már eleget hallottam, akkor hagyom, hogy elnyomjon az álom. Az álom biztonságosan átrepít a téren meg az időn, meleg burok, egyszer majd kikászálódok belőle. Kaunasban, Kassán vagy Pécsen visszakapultál majd az álmos jelenbe egy-egy éles sípszó.

Vajon mit keresek?”[Kurdi Imre fordítása. Rengeteg tenger Magvető, 2011]

A kérdés nyitva marad. A válasz lehetne: a megérkezést vagy hazát vagy odatartozást avagy hogy véget érjen a búcsúvételek sora.

Költözésekből és búcsúzásokból már gyermekkoromban bőven kijutott; több, mint amennyi a korommal arányos és amennyi zsenge lelkemnek elviselhető volt. A búcsúzások rendre hamarabb következtek el, mint ahogy megszokhattam volna valahol, ami a szüntelen kívülről, az idegenség érzését állandósította bennem. A helyváltoztatások egyszersmind a dolgok relativitása iránt is fogékonnyá tettek: ami ma van, lehet, hogy holnap már nincsen. Valahová lekötni magamat, állandóság, biztonság reményében ilyen körülmények között nemcsak kockázatos lett volna, de jószerével lehetetlen is. Megtanultam hát a búcsú grammatikáját, és olyan ellenvilágra vágytam, amelyben más törvények uralkodnak. Így találtam el a könyvekhez, utána pedig az íráshoz.

Danilo Kiš *Kert, hamu* című regényében leírja, miként tette őt költővé a már gyermekkorában egyenesen beteges mértékben kifejlődött fogékonysága a dolgok mulandósága iránt:

„Képzetelem mindent túlon túl gyorsan emléké tudott változtatni: olykor elég volt egyetlen nap, néhány óra, vagy egy közönséges helyváltoztatás ahhoz, hogy a legmindennapibb eseményt, melynek lírai értékével, amíg tartott, egyáltalán nem voltam tisztában, egyszerre valami visszhangzó világosság vegye körül, amilyen csak a lírai feledés erős előhívó oldatában évekig őrzött emlékeket szokta koronázni. Nálam [...] ez a galvánozó eljárás, mely a tárgyakat és arccokat vékony aranyréteggel s a patina nemes kormával vonja be, valami kóros intenzitással ment végbe, úgyhogy a tegnapi kirándulás, ha valamely tárgyi adottság bármiképp rádöbbenett végérvényességére, arra a tényre, hogy soha többé nem ismétlődhet meg, már másnap mélabús és homályos tünődések forrásává válhatott számomra. Két nap az én esetemben untig elég volt arra, hogy a tárgyak részesüljenek az emlék malasztjában.” [Ács Károly fordítása]

Az elégikus hajlam és a „lírai felfokozottság, ingerérzékenység” nemcsak Kišnél járnak karöltve. Az én íráskésztetésem is a túlon túl gyorsan tovatűnő, elillanó rögzítésének vágyából fakad. Ehhez járul, ezen impulzus komplementereként, a kívánság, hogy nyelvbe öltöztessen a (még) nem létezőt, a vágyottat. Az írás tehát egyszerre gyászmunka és hiánymegszüntetés, memento és imagináció. S ebben a kombinációban épp megfelel melankolikus természetemnek.

De komolyan: vajon író lettem volna-e egyáltalán – velem született vagy a búcsúzások folytán belém költözött – melankóliám nélkül? Kétlem; ugyanakkor más lehetőségek (muzsikás, filozófus, apáca) is nyitva álltak volna előttem. Az irodalom fikatív világa nem helyettesíti ugyan az (időről időre oly fájdalmasan hiányolt) életet, másfelől azonban olyan fajta szabadságot és intenzitást tesz lehetővé, amelyet az életbe igazán belebocsátkozni nem merő melankolikus optimálisan ki tud használni. Nem utolsósorban a kitalálás és az alkotófolyamat intenzitása az egész megtapasztalásához vezet: megszűnik a gondolkodás és az érzés,

a bent és a kint, az én és a világ, nemkülönben a múlt, a jelen és a jövő közötti határ. A művészi cselekvés ezenkívül mindig magában rejt egy szikrányi transzcendenciát.

A végső dolgokra való emlékezés

A melankólián, miként a művészen is, áttetszik a transzcendencia; talán nem is egyéb a melankólia, mint a végső dolgokra való emlékezés. Ez a melankólia helyszíneire és a tőle átjárt jelenetekre is áll: a perzselő déli nap verte néptelen terekre (amilyenekkel De Chirico „metafizikus” képein találkozunk), elhagyatott tengerpartokra (à la Caspar David Friedrich), sivatagi tájakra, csendéletekre. A csendélet (franciául nature-morte), elemeitől, elrendezésüktől függően magában hordozza a vanitas-gondolatot, ugyanakkor Memento mori üzenete révén tekintetünket túlvilági horizontok megpillantására is kényszeríti. Mint Danilo Kiš alábbi „Csendélet hallal” című szövegének költészete:

„A gyertya röntgenképe mutatja csigolyáit. / A gyertyás csillár: ezüst katedrális. // A porcelánon véresen remegő vesepecsenye. / A kimúlt tokhalak sós sebeikkel. / A citrom sárgája, illatozó héj. / A tányér ragyogó fehére, visszfénye a késnek. // A vízgyöngyös sajt, folyékony kaucsuk, nedvező. / A piros almák a Bibliából teremtek elő. // A tükörben a szoba-hasonmás, remegve. / A gyertya körül szűkülő köröket ró a lepke.”

Szomorúság átjárta vers, amely finom egyensúlyba hozza a mulandóságot és a szépséget. Ez a liezon szüntelenül foglalkoztatja a művészt, a melankolikus természetűt pedig kiváltképp. Mert a szépség mindig csábít, a kérdés csak az, mi hangoz melankolikusabba: a tény, hogy a szépség a leggyakrabban mulandó, vagy hogy – pillanatnyi tökéletességében és hiánytalanságában – a transzcendens sejtelmét közvetíti számunkra, amely újra meg újra tovaillan előlünk. A művészeti szép és a természeti szépség (például egy naplemente) e tekintetben egyaránt „sokkolóan” képesek hatni: elviselhetetlen a tökéletességük. A bennünk lakozó „metafizikai állatot” minden ízét átjáró vágyakozás keríti hatalmába, amelyre nincs gyógyír s amelytől nincsen szabadulás.

Érvényes ez a boldogságnak azokra a pillanataira is, amelyek – alighogy tovatűntek – olyan mérhetetlen ürességet hagynak maguk után, mint ha épp a Paradicsomból üzettünk volna ki. („Post coitum animal triste est” – tartja egy ismert antik bölcsелеm.) A boldogság, mint tudjuk, nem tartós állapot, ugyanakkor egyenesen kényszeresen törekszünk boldog pillanatok megélésére. Eredendő illúziótlansága ellenére a melankolikus is mindegyre a boldogságot adó intenzitást keresi, csak éppen a valóságtól elemeltség, a szublimáltság szférájában lát több esélyt arra, hogy rátaláljon; például a művészetben. Leginkább aktív, alakító, kivitelező művészként sikerülhet tépelődve tünődő passzivitásából kitörnie és az egzisztenciális ambivalencia kifejezőjévé válnia. A megformálás, a létrehozás folyamata ilyenkor egyszerre út és cél, a törekvés sikere pedig (minden viszonylagossága mellett) vigasz.

Csend, éjszaka. Csak a számítógépem tompa zúgását és a fűtés halk sípolását hallom. Valójában azonban befelé hallgatózom. Mert mocorog-zajong ott valami és ki akar fejeződni. Nem tudnám

Ilma Rakusa

Ha

Ha kevesebben volnának

*a sivatagok és viszályok
a fegyverek, a mobóságok
az álgözelmek és ragályok
a törtető és perfidek
a kloákák és a romok
az elűzöttek s ébezők
az elesettek és didergők
az árvák és prostituáltak
a vakok s kiket tönkrevágtak
a mérgek és a szemételepek
a félelmek s a bajoroncok
az illúziók és ösztönök
a tolvajok s az öldösők
a csalók s a becstelének
a magányosok és a szeretetlenek*

Ha többen volnának

*a bálnák és a delfinek
a rénszarvasok s a kis nyelvek
a jégmezők s a játszó gyermek
a vadvédelmi körzetek, a gleccsnyelvek
az őserdők, az altató-mesék
a jó termés s az egészséges vesék
a víztartalékok és a prérók
az őslakosok s akikben van kurázszi
a tapasztaltak s akitől mindig lehet várni
az erős szívűek és a békések
az önzetlenek és a szeretők
a kézművesek s a világra nyitott utasok
a rítusok és a védangyalok
a remények, csonkítatlanok*

Nyár

*Nyár az:
amikor a szoba félig csukott
zsaluk mögött maga elé bambul,
amikor egy magányos légy mély zümmögéssel
keresi a szabadulás útját és nem találja,
amikor odakint kabócák ciripelnek
a perzselő hőségben, míg a
kőlapokon fény-nyulak bussammak át,
remegő fehére teremtmények,
és a vázák, fazekak, korsók, mint
csendéletben, egészen mozdulatlan nyugszanak.*

Fekhely éjszakára

*Késő van, zizegés üti meg a fülem, bátrafordulok:
Egy kapualj védelmében valaki az éjjeli
fekhelyét készíti. Nejlonszatyrokat terít le egymás mellé,
rá takarókat. A fészeképités komótosan zajlik.
Valamit még gondosan elővesz egy formátlan
batyuféléből. Ül és lármásan matat. Szinte teljesen bebugyolálva.
Vattadzekiben, lepukkant farmerban és
bumfordi cipőben. A korát nem tudom megtippelni.
Sem öreg, sem fiatal. De hajlék nélküli. És
kint hideg van. Nem zavartatja magát.
Szakszerű mozdulatok, egyik a másik után. Jobbra,
balra és ráérősen.
Járókelők alig. Csak idő, rengeteg idő
reggelig. Amikor a mindennel-fölpakoltan-vándorlás
újra kezdődik. Érzések? Robusztus küszöb ez,
a pillanat. Ami utána jön, elnyugtatja a most még szívós
testet. Kérdés, meddig. És olykor, ha az
éhség is mardos, hogy minek. Az álom jó, a
gyerekkorból megmaradt csoda. És vak. Amaz utolsóig.
Ne zavarják, kérem, ne. Nem tudom, mit mondhatnék.*

megmondani, pontosan micsoda. Még sem egy fa, sem semmilyen alak nem rajzolódik, valami jelenet meg végképp nem. De már van egy szó és megvan a ritmuskezdemény. „Tumber Sonntag . . . la lá la lá. . .” Annyit tudok, hogy vers lesz belőle. Valami könnyed képződmény egy tovatűnő pillanatról. S miközben átadom magam az itt-és-mostnak, akárha a csend szívná őket elő valahonnan, nőni kezdenek a sorok. Hangok, szavak, mondatok. Némelyiket megtartom, másokat elvetek, hogy új hangoknak adjak esélyt. Hasonló hangok merülnek fel és társulnak kis zenei clusterekké. És tovább. Közöttük hosszú szünetek. Magam elé mormolok, elismétlem, amit leírtam, várok. A számitógép is vár, halkán zümmögve, új parancsokra. Közben lassan kirajzolódik, merre törekszenek a szavak – és hogyan. Amiről szó van: hangulati képpé sűrítve egy szeptemberi vasárnap melankóliája. Tizenegy sor, se több, se kevesebb. Látom és álmélgodom. Íme, ami létrejött:

Tompa vasárnap. Néma a telefon.

A kertekben hóillat. Hideg.

A kilencedik hónap csendben öregszik,

fatálisan, szintelenül. Késő van már.

Túl késő tán. Őszelő nyirka.

A berkenye bogvyói nem hártják el

a madarakat. Ahogy a nyírfa

törzse sem a harkályt. Mindenütt

zuzmók. Egy gereblye. Pár kerti szék:

fehér és lomha. Asztalra nincs

szükség. Üresség jön. Parancsra.

Ha jól megnézzük, a melankólia ábécéjével van dolgunk. Minden együtt van: az idő múlása, hideg, némaság, magány, hiábalóság. Mindez tárgyakon és a nature-morte-ként beállított-bemutatott természetben szemléltetődik. A versben me-revség, mozdulatlanság és elszigeteltség uralkodik. A mondatok is szeparáltan állnak egymás mellett, a lehető legtömörebb formában (a vers lemondott az elevenséget sugárzó igékről, él viszont asszonánccokkal és belső rímekkel). Örömtől idegen vers tehát, mindazonáltal közléseiben és formáját illetően precíz. Ebben áll erkölcsé, poetikája.

Nem hiszem, hogy a melankolikusok hajlamosaik volnának az alakoskodásra. A maguk módján

pontosak, sőt szigorúak, mert átlátnak saját magukon és a dolgok menetén. Ha a boldogtalanságot keresik is, meggyőződéses eltántoríthatatlansággal, nyitott szemmel teszik. Attól tartok, megvesztegethetlenségük olykor kísértetiesnek hat.

Eszztétikai kifogás azonban nem emelhető ellene. Mi több: az illúziótlan világosságban van valami vigasztaló.

Itt állok, nem tehetek másként. Nem bújhatok ki a bőrből, sem második, művészi létezésem csigaházából. Az irodalom tere védelemmel nyújt, egyben azonban kellő tágasságot is, hogy metafizika iránti igényemet kielégíthessem. A lehetőséget, hogy egyszer cserbenhagyhat a belső hang, nem merem élenken kiszínezni magamban. Noha számolni kell ezzel a szerencsétlenséggel is. S akkor? Nem maradna más, egyedül a melankolikus emberisten, aki így kiáltott a kereszten: „Atyám, atyám, miért hagytál el engem?” Bach zenéjével (Máté-passió) minden idők egyik leginkább szívet tépő mondata.

A keresztény tanítás szerint melankóliánkkal (mely olykor árcsap, vagy már-már árcsap kétségbeesésbe) nem vagyunk egyedül. Valaki Más, valaki nálunk Nagyobb magára vett helyettünk minden szenvedést és örömmé változtatta, feltámadása által legyőzte a halált. A hitnek e titkában azonban hinni kell. A ráció számára nem hozzáférhető. Nem vezetnek el hozzá az aszkézis és a vallási gyakorlatok sem. Tudni erről a lehetőségről mégis enyhíti az egzisztenciális szorongatottság-érzést, kihúzza a melankólia fullánkját. A melankólia ilyen módon a helyére tétetik: mint termékeny, fájdalomasan-édes kihívás.

Miközben ezeket az utolsó sorokat írtam, hirtelen megindult a könyvkupac az íróasztalomon, és Földényi *Melankóliája* nem csupán a földre esett, de egyenesen lebucskázott a lépcsőn a bejárat ajtó elé. Lehet, hogy jel volt, hogy ideje valami mással foglalkoznom? A középkorban az acedia (restség, henyéség) válfajának tartott melankólia ugyan rég nem tartozik már a halálos bűnök közé, ám ellentmond a végtelenül ökonomizált, globalizált társadalmunkra jellemző, sőt előírt „positív thinking”-nek. Korunkban a melankolikus ember nincs könnyű helyzetben: a teherhez, amelyet ő

jelent saját maga számára, a társadalmi el-nem-fogadottság terhe társul. Ám ez ne tévesszen meg minket. A melankólia nemcsak hogy nem betegség; határozott előnyei is vannak. Például, hogy tudatosítja bennem a létezés súlyát. Igen, a melankóliának – miként másik neve, a Schwermut (mélabú) is mutatja – a súlyhoz, a súlyossághoz van köze. A föld súlyosságára, a lassúságra, az elszánt ragaszkodásra utal. No de fontos ez ma, egy olyan korban, amely a súlytalansággal, a száguldással jegyezte el magát? Föltétlenül. A súly ugyanis, a könnyedséggel ellentétben, nem csap be. A terhes, a fáradságos pártjára áll, vállalva ezzel a kudarc kockázatát. Anélkül az érzés nélkül azonban, hogy talaj van a lábunk alatt – legyen bár ez a talaj a legsötétebb mélységben –, a létezés reáliáit tagadjuk meg. Tény, hogy törekeny lények vagyunk, akiknek magasra szárnyaló álmaikért gyakran kell lezuhanással fizetniük. Jól tesszük hát, ha a szilárdat, az állandót választjuk. Ez konkrétan azt jelentheti, hogy az utazás, a munkahelyi hajsz, a virtuális szörfölés szakadatlan nyugtot-nem-leléssel tudatosan a megtorpanás, a felfüggesztés, a sodorból-kiszállás pillanatait szegezzük szembe: ülök a fotelben, nem csinállok semmit, létezem. Érzem a súlyomat, a végtagaim nehézkedését, és körülöttem a csendet. Látom, amint egy apró muslica a fotel karfájára telepszik. *Most* van: a létezés valósídeje, nem valamiféle mediális interaktivitás csalóka valósídeje, valahol s egyszersmind sehol a világban. S ha meglep a kétség, vajon azt teszem-e, amit tennem kell, ki kell tudnom állni ezt az érzést. Akkor meglehet, hogy rövid, ám boldogító bizonyosságra csap át.

Nincs tehát miért perben-haragban állni a melankóliával. Legjobb, ha megbarátkozunk vele. Beceneveket keresünk neki, hiszen a gyöngédség minden kapcsolatnak jót tesz. Cirógasd a mélabúdat, meg fogja hálálni. Beszéljess vele. Nem vagy egyedül. Gondolj a legközelebbi barátaidra; ők is barátai a melankóliának. Úgyhogy szinte rendben is van minden. És a Világegyetem végtelensége, az életidő és a világidő közötti örök divergencia már csak feleannyira fenyegető.

TATÁR SÁNDOR FORDÍTÁSA

ANDREAS NEESER

So viel Leben

Ez a rengeteg élet

Honegger összehajtogatta a térképet, betette a hátizsákjába, és bekanyarodott az óvárosi szűk, macskaköves utcába. Ahogy az antikváriumhoz közeledett, léptei lerövidültek, energiatakarékos, lapos járása levegősebb lett. Honegger billegett a talpán, rugózott, mintha a karnyújtásnyira lévő boldogságot pár másodperccel el akarná odázni. Anyja halála óta sose utazott úgy, hogy legalább egy magányos napot ne áldozott volna antikváriumok látogatására. És poggyászában mindig ott volt anyja 1736-os bőrbő kötött Bibliája, amelyet akkor talált, amikor felszámolta a házat. Felesége az évek során nem annyira örömeiben, inkább csendes tiltakozásként egyre nagyobb kedvvel fedezte fel

az ismeretlen helyeket, a szabadság kényszerű ajándékát lassan passzióvá változtatta. Idővel már az a gondolat se döbbsentette meg, hogy ezt az élvezetet néhai anyósának köszönheti.

Ida évekig ápolta az anyósát, a vendégszobát tökéletesen berendezett betegszobává alakította át. A rák nem hagyta sürgetni magát. Ida néha úgy érezte, anyósa is ráérősen bánik vele, arcátlanul, tulajdonképpen illetlenül élvezve ápolója figyelmességét. Mintha az öreg Honeggerné túlságosan is élvezné kisajátító jelenlétét fia életében, s csendes diadallal figyelné, ahogy annak önálló életvezetésre tett bátortalan kísérlete csődöt mond. Újra az övé